CERCETĂRI ARHEOLOGICE PREVENTIVE PE TRASEUL AUTOSTRĂZII A1
(SIBIU–ORĂȘTIE): LOCUIREA MEDIEVALĂ DIN *PUNCTUL KM 15+550* (COM.
SĂLIȘTE, JUD. ALBA)

EMIL DUMITRAȘCU, SILVIU ENE, MARIUS STREINU

PREVENTIVE ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS ON THE ROUTE OF THE A1 MOTORWAY (SIBIU–
ORĂȘTIE): THE MEDIEVAL HABITATION AT *KM 15+550* (COMMUNE SĂLIȘTE, ALBA COUNTY)

In the autumn of 2011, from October to December, an archaeological diagnostic was undertaken along the route of the future A1 motorway (Sibiu–Orăștie section), sector 1, between 0–24+110 km (Orăștie–Sebeș). Along this motorway sector 11 archaeological sites were identified and excavated during the 2012 campaign. Also, at km 15+500 of this motorway sector, during the diagnosis stage, two medieval dwellings and a pit were identified and excavated. The recovered archaeological material of this spot consists mainly of pottery fragments (pots and pans), as well as animal bone remains (*Bos taurus*, *Sus domesticus* și *ovicaprin*), two grinder fragments and one brick fragment.

KEYWORDS: preventive archeology, early medieval dwellings, the Middle Mureș Valley, early medieval pottery.

CUVINTE CHEIE: arheologie preventivă, locuințe medievale timpurii, Valea Mureșului mijlociu, ceramică medievală timpurie.

CONSIDERAȚII GENERALE

În toamna anului 2011, între lunile octombrie–decembrie a fost efectuat un diagnostic preilejuit de construirea autostrăzii A1 (Sibiu–Orăștie), Lotul 1, între km 0–24+110 (Orăștie–Sebeș)¹.

Cu acest prilej, în cuprinsul acestui tronson de autostradă au fost identificate 11 situri arheologice², care au fost cercetate în campania din anul 2012. Articolul de față și-a propus prezentarea a două locuințe medievale cercetate în noiembrie 2011, în punctul km 15+550, în cadrul diagnosticului arheologic realizat la acea dată (**Pl. I/1**).

CADRUL FIZICO-GEOGRAFIC

Satul Tărtăria (com. Săliște, jud. Alba) este situat pe valea Mureșului în sectorul denumit Culoarul Orăștie. Coridorul creat de acest râu este mărginit la nord de Munții Apuseni, la sud de Munții Sebeșului și se prelungește spre vest până la Deva. De fapt, acest canal al Mureșului este un vechi braț de mare, care făcea legătura între bazinul panonic și cel transilvan. În acest areal geografic, canalul devine îngust³ datorită pîntenului cristalin al Munților Sebeșului, ce înaintează mult spre nord. Un afluent important al Mureșului este Sebeșul, râu de munte cu izvoarele în zona

¹ Pentru derularea acestei activități de teren s-a constituit un colectiv de cercetare format din arheologi ai Muzeului Național de Istorie a României, Ionuț Bocan, Emil Dumitrașcu, Daniel Lucian Ene, Silviu Ene, Marius Streinu, coordonat de Paul Damian.

² Damian *et alii* 2012, 280.

³ Orghidan 1969, 122–123, fig. 53.

alpină, ce-și deversează apele în zona de est a Culoarului Orăștie și râul Strei, ce adună apele din Munții Retezat și se varsă în zona orașului Simeria⁴.

SCURT ISTORIC AL CERCETĂRIILOR

Pe teritoriul⁵ satului Tărtăria (com. Săliște) a fost identificată și cercetată, în punctul halta C.F.R. Tărtăria, pe prima terasă a Mureșului, în locul numit *Gura Luncii* o așezare neolitică (culturile Turdaș și Petrești). Tot în acest punct s-au descoperit fragmente ceramice aparținând epocii bronzului (culturile Coțofeni și Wietenberg), Hallstattului mijlociu (cultura Basarabi) și evului mediu timpuriu (secolele XI–XII). În anul 1988 a fost cercetat un mormânt de incinerare datat în secolele II–I a. Chr.

Pe un platou situat pe a doua terasă a Mureșului a fost semnalată o așezare în care au fost descoperite fragmente ceramice de tip Coțofeni. La vest de cantonul C.F.R., s-au identificat patru morminte de înhumare (cultura Noua), resturi de locuire (cultura Basarabi) și o pereche de piteni (evul mediu – secolul al X-lea). De asemenea, a fost descoperită fortuit o imitație de argint după o monedă republicană romană.

În anul 2012, în cadrul cercetărilor preventive de pe traseul autostrăzii A 1, Orăștie–Sibiu, lot 1, Orăștie–Sebeș (km 0–km 24+110), în arealul satului Tărtăria au fost cercetate siturile arheologice *Podu Tărtăriei vest* (Hallstatt mijlociu – stil ceramic Basarabi⁶, fortificație medievală⁷) și *Podu Tărtăriei est* (o așezare datată în epoca romană, suprapusă de o locuire din evul mediu – secolele XI–XIII⁸), iar în comuna Pianu de Jos punctul *Lunca Pârâului* (cultura Coțofeni, epoca romană și 11 locuințe semiadâncite din perioada medievală – secolul al XII-lea⁹).

CONSIDERAȚII DE ORDIN METODOLOGIC

Obiectivul diagnosticului arheologic a fost acela de a identifica prezența sau absența materialelor arheologice, a structurilor, complexelor, artefactelor sau ecofactelor din zona afectată de lucrările de construcție a autostrăzii¹⁰. Astfel, sondajele arheologice¹¹ au pus în evidență 11 situri arheologice pe traseul autostrăzii¹². În acest context s-au trasat și cercetat 663 de secțiuni, situate orizontal sau transversal, central, dreapta sau stânga față de axul autostrăzii, cu dimensiuni cuprinse între 3–12/1,30 m¹³. Între km 15+500–15+600 au fost trasate și cercetate 25 de unități de săpătură (S. 107–S. 113; S. 534–S. 543; S. 580–S. 581; S. 597–S. 602) (**Pl. II**). Din punct de vedere geomorfologic, în zona respectivă, este vizibilă albia unui pârâu (în lunile octombrie–decembrie era secă), dar și o pantă domoală și un platou (terasa superioară a văii Mureșului). În dreptul km 15+550, în zona centrală a autostrăzii, față de axul acesteia, au fost identificate și

⁴ Tufescu 1974, 218.

⁵ Rep AB 1995, 185–186.

⁶ Borș *et alii* 2013a, 9–102.

⁷ Borș *et alii* 2013b, 232–234.

⁸ Damian *et alii* 2013a, 236; Simion *et alii* 2014, 211–258.

⁹ Damian *et alii* 2013b, 223.

¹⁰ Evaluarea potențialului arheologic pe traseul autostrăzii Orăștie–Sibiu, lot 1 (Orăștie–Sebeș), km 0–24+110, Raport final, în arhiva Secției de arheologie MNIR, 2012, 3.

¹¹ De exemplu, pentru identificarea sitului nr. 6 (Balomiru de Câmp/*Pîrîul Sărății*) au fost trasate 23 de secțiuni pe o distanță de 350 m (km 11+250–11+600), pentru situl nr. 4 (Șibot/*Cănepiște*) 17 secțiuni pe o distanță de 300 m (km 8+650–8+970), iar pentru situl nr. 10 (Pianu de Jos/*Podu*) 6 secțiuni pe o distanță de 200 m (km 21+200–21+400). De asemenea, pentru zone unde nu au fost identificate puncte de interes arheologic avem următoarea situație: 81 de secțiuni pentru o distanță de 3750 m (km 0–3+750), 46 de secțiuni pe o distanță de 3300 m (km 5+150–8+450) sau 45 de secțiuni pe o distanță de 2310 m (km 21+800–24+110) – arhiva Secției de arheologie MNIR, 2012, 9–18.

¹² Damian *et alii* 2012, 280.

¹³ Evaluarea potențialului arheologic pe traseul autostrăzii Orăștie–Sibiu, lot 1 (Orăștie–Sebeș), km 0–24+110, Raport final, în arhiva Secției de arheologie MNIR, 2012, 9–18.

cercetate două locuințe de suprafață și o groapă: complexul 1 și complexul 3 în S. 109 (locuințe de suprafață) și complexul 2 în S. 110 (groapă) (**Pl. III.**).

STRATIGRAFIA GENERALĂ A ZONEI

Stratigrafia generală a punctului km 15+550, se prezintă în felul următor:

1. **Nivel vegetal**, cafeniu, afânat, de consistență lucioasă, identificat drept stratul de arătură contemporană. Conține urme de intervenție antropică contemporană și rădăcini. Situat de la nivelul actual de călcare (0) până la cota de $-0,30$ m.
2. **Nivel de culoare neagră**, de consistență lutoasă. Conține pigmenți de cărbune și chirpici. Grosimea stratului variază între $0,30$ și $0,40$ m. Este situat între cotele $-0,30$ m și $-0,60$ m.
3. **Nivel steril, de culoare galbenă**, și consistență lutoasă, fără urme antropice. Conține pietricele și nisip. În acest nivel se adâncesc complexe arheologice. Este situat între cotele $-0,60$ m și -1 m.
4. **Nivel steril de culoare galben deschis**, cu conținut mare de carbonați, fără urme antropice, situat între -1 m și $-1,56$ m (adâncimea la care a fost sondat).

SCURTĂ DESCRIERE A COMPLEXELOR ARHEOLOGICE

Locuința 1 (complex 1; **Pl. IV**) este o locuință semiadâncită, situată în unitatea de săpătură S. 109 ($\square$ 3–5). Forma locuinței în plan este patrulateră, orientarea NE–SV, iar adâncimea maximă a gropii este de $0,30$ m, de la nivelul la care a fost observată; dimensiunile generale ale complexului sunt $3,40 \times 2,92$ m, având o suprafață de $9,928 \text{ m}^2$. În colțul de nord al locuinței a fost amenajată o vatră de formă ovală ($0,68 \times 0,43$ m) (**Pl. VIII**). În zona vetrei, pe lângă sedimentul negricios care a constituit în general umplutura locuinței (**Pl. VII**), s-au mai descoperit resturi de lemn ars, cenușă, pigmenți de pământ ars și pietre de dimensiuni medii. Sub vatră, pământul ars avea o grosime de $0,04$ m. Materialul arheologic descoperit este compus din fragmente ceramice ce au aparținut unor oale (nr. cat. 9–14) și fragmente osteologice animale nearse (*Bos taurus* – fragment de mandibulă, fără dinți; subadult/adult¹⁴), resturi de chirpici, lemn ars, cenușă, un fragment de râșniță, un fragment de cărămidă și pietre în zona vetrei.

Locuința 2 (complex 3; **Pl. VI**) este o locuință semiadâncită situată în unitatea de săpătură S. 109 ($\square$ 7–8). Forma locuinței în plan este patrulateră, orientarea NE–SV, iar adâncimea maximă a gropii este de $0,40$ m, măsurată de la nivelul la care a fost observată (**Pl. X**); dimensiunile generale ale complexului sunt $3,20 \times 2,12$ m, având o suprafață de $12,784 \text{ m}^2$. În colțul de nord al locuinței a fost amenajat un cuptor (**Pl. XI**) de formă ovală ($0,65 \times 0,41$ m). În zona instalației de combustie, pe lângă sedimentul negricios ce a constituit în general umplutura locuinței, s-au mai descoperit pigmenți de cărbune, cenușă, pământ ars. Sub cuptor, pământul ars avea o grosime de $0,04$ m. Materialul arheologic identificat este compus din fragmente ceramice ce au aparținut unor vase precum căldări (nr. cat. 21; 23), oale (nr. cat. 15–20, 22, 24–26), fragmente osteologice animale, arse (*ovicaprin* – metapod diafiză; subadult/adult), nearse (*Bos taurus* – tibie distală în curs de epifizare ≈ 2 ani; *Sus domesticus* – zona unghiului mandibular și *Sus domesticus* – neurocraniu, zona temporală), resturi de chirpici, lemn ars, un fragment de râșniță și pietre în zona cuptorului.

Groapă (complex 2; **Pl. V**) descoperită în unitatea de săpătură S.110 ($\square$ 5–6). Forma acesteia în plan este ovală ($1,88 \times 1,40$ m), iar în profil cilindrică. Adâncimea maximă a gropii este

¹⁴ Mulțumim pe această cale colegului dr. Adrian Bălășescu (MNIR) pentru analiza lotului de oase animale.

de 1,11 m, de la nivelul la care a fost observată. Umplutura gropii constă într-un sediment de culoare negriciosă amestecat cu pietricele, nu s-au descoperit materiale arheologice (Pl. IX).

CONSIDERAȚII ASUPRA MATERIALULUI ARHEOLOGIC

Materialul ceramic descoperit este fragmentar, lucrat la roată, de culoare roșiatică sau brună, iar ca motive ornamentale întâlnim liniile incizate, orizontale, simple și paralele¹⁵, dar și alveole, grupate pe registre. În inventarul locuințelor din punctul km 15+550 au fost identificate următoarele tipuri de vase: oale și căldări de lut.

Oalele sunt lucrate la roată, arse reducător, buza vasului este în forma literei „S”, pasta este semigrosieră, iar motivele ornamentale pornesc de pe umărul vasului. Între fragmentele ceramice descoperite au fost identificate și două baze de vase.

Căldările de lut descoperite în Transilvania în secolele XI–XIII¹⁶ sunt lucrate la roată, au corpul sferic, cilindric sau tronconic, baza este bombată, buza lătită este prevăzută cu două „urechi” trase spre interior și perforate vertical cu câte o pereche de găuri. În punctul km 15+550 au fost descoperite trei buze de căldări de lut.

CONCLUZII

Pe baza materialului arheologic descoperit, locuințele medievale cercetate se datează în secolele XI–XIII¹⁷. Din aceeași perioadă, în Transilvania sunt caracteristice locuințe de tip adâncit (Cluj-Napoca)¹⁸, semibordeie (Alba Iulia)¹⁹ sau locuințe de suprafață (Vințu de Jos)²⁰. Locuințele de la km 15+550 se încadrează în categoria celor semiadâncite și ar putea fi considerate sezoniere, așa cum este cazul locuințelor de suprafață de la Blandiana, punctul *La Brod*²¹. De asemenea, după formă, au mai fost cercetate locuințe rectangulare, adâncite, databile în evul mediu – secolele XI–XIII, la Tărtăria/*Podu Tărtăriei est*²² și la Mișca – punctul: Oradea *Sere*²³. Pentru locuințele cercetate la km 15+550 instalația de încălzire era poziționată către nord, situație întâlnită la Brateiu²⁴, dar și la opt locuințe cu instalație de combustie de la Balomiru de Câmp-*Pârâul Sărății*²⁵. De remarcat că suprafețele celor două locuințe se încadrează în media locuințelor medievale cercetate în așezarea de la Brateiu²⁶. De asemenea, materialul ceramic descoperit la Tărtăria are analogii în așezările menționate mai sus și, după cum afirma Radu Popa, nu poate fi atribuit etnic²⁷.

¹⁵ Cosma 1992, 232; Țiplic, Cociș, Voișian 2004, 196.

¹⁶ Țiplic, Cociș, Voișian 2004, 197; Dumitrașcu, Rațiu, Dolea 2013, 109, vezi și discuții vis-à-vis de căldările de lut din Transilvania: Diaconu 1956, 432–433; Lukacs 1984, 320–321; Cosma 1992, 234, dar și o discuție asupra pecenegilor în Crișana: Crișan 2011, 97–111.

¹⁷ Autorii doresc să mulțumească colegei dr. Andra Samson (MNIR) pentru sprijinul acordat în datarea lotului de material ceramic.

¹⁸ Țiplic, Cociș, Voișian 2004, 196.

¹⁹ Anghel 1968, 480–481.

²⁰ Simina 1995, 474.

²¹ Anghel, Ciugudean 1987, 189.

²² Damian *et alii* 2013, 236; Simion *et alii* 2014, 211–258.

²³ Bulzan, Marta 2010, 81.

²⁴ Ioniță 2009, 11.

²⁵ Dumitrașcu, Rațiu, Dolea 2013, 109–112.

²⁶ Ioniță 2009, 12 (autorul remarcă concordanța dimensiunilor locuințelor din așezările medievale din Europa Centrală: Kána – Ungaria; Pfaffenschlag – Cehia). În aceeași notă se înscriu și locuințele medievale timpurii de la Balomiru de Câmp, vezi Dumitrașcu, Rațiu, Dolea 2013, 109–112.

²⁷ Popa 1988, 66–70.

CATALOGUL DESCOPERIRILOR²⁸:

1. Oală; S. 580; nr. inv. prv. 208/a; Hp = 3,5 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare brun-închisă la exterior (7.5YR2.5/1²⁹), roșcat-gălbui la interior; conține incluziuni mărunte, albe, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: un registru de zece linii paralele, orizontale, incizate; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară (**Pl. XII/1; Pl. XV/1**).
2. Oală; S. 580; nr. inv. prv. 208/b; Hp = 3,7 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare gri-deschisă la mijloc, roșcat-gălbui (5YR5/8) la exterior și la interior; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe, brune și gri, mica în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: un registru de patru linii paralele, orizontale; incizate pe umăr (**Pl. XII/2; Pl. XV/2**).
3. Oală; S. 580; 208/c; Hp = 2 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (5YR6/8) la exterior și interior, brun deschisă la mijloc; conține incluziuni mărunte, albe, brune, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: un registru de nouă linii paralele, orizontale, incizate; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară (**Pl. XII/3; Pl. XV/3**).
4. Oală; S. 580; nr. inv. prv. 208/d; Hp = 3,8 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare brună închisă (7.5YR3/1) la exterior și interior, gri deschis la mijloc; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și gri, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: un registru de 12 linii paralele, orizontale, incizate; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară (**Pl. XII/4; Pl. XV/4**).
5. Oală; S. 580; nr. inv. prv. 208/e; Hp = 3 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare brună închisă (7.5YR2.5/1) la exterior, roșcată la interior, gri deschisă la mijloc; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și gri, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: două registre de linii paralele, orizontale, incizate, din primul se păstrează o linie, din al doilea patru linii; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară (**Pl. XII/5; Pl. XV/5**).
6. Oală; S. 580; nr. inv. prv. 208/f; Hp = 1,6 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare

roșcată (5YR6/8) la exterior și interior, brună deschisă la mijloc; conține incluziuni mărunte, albe și brune, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: un registru de opt linii paralele, orizontale, incizate (**Pl. XII/6; Pl. XV/6**).

7. Oală; S. 109; nr. inv. prv. 206/a; Hp = 3,2 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (5YR6/6) la exterior și interior, brună închisă la mijloc; conține incluziuni mărunte, albe și brune, mica în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: un registru de nouă linii paralele, orizontale, incizate; (**Pl. XII/7; Pl. XV/7**).

8. Oală; S. 109; nr. inv. prv. 206/b; Ø = 1,2 cm; Hp = 1 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (5YR5/8) la exterior și interior, brună închisă la mijloc; conține incluziuni mărunte, albe, mică în suprafață și secțiune; fragment buză plată; decor: un registru de nouă linii paralele, orizontale, incizate; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară; Cosma 1992, Pl. X/10; Bulzan, Marta 2010, Pl. I/5; Ioniță 2009, Pl. 34/22 (**Pl. XII/8; Pl. XIV/8**).

9. Oală; Cx 1; nr. inv. prv. 201/a; Ø = 2,1 cm; Hp = 3,9 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (2.5YR6/8) la exterior și gri la interior; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe, mica în suprafață și secțiune; fragment buză cu canelură pentru capac; decor: un registru de alveole oblice; Horedt 1951, Pl. XIII/14; Berciu 1957, Pl. II/2; Cosma 1992, Pl. IX/9; Țiplic, Cociș, Voișian 2004, 201, Fig. 3/n; Bulzan, Marta 2010, Pl. I/3; Ioniță 2009, Pl. 3/1; Dumitrașcu, Rațiu, Dolea 2013, 115, Pl. XVII/29 (**Pl. XII/9; Pl. XIV/9**).

10. Oală; Cx 1; nr. inv. prv. 201/b; Hp = 5,5 cm; pastă semigrosieră, ardere oxidantă, de culoare brun-gălbui (7.5YR5/8) la exterior și neagră la interior; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe, mică în suprafață și secțiune; fragment corp; decor: patru registre a câte trei linii paralele, orizontale, incizate; Cosma 1992, Pl. IX/1; Simina 1995, 485, fig. 5 (**Pl. XII/10; Pl. XV/10**).

11. Oală; Cx 1; nr. inv. prv. 201/c; Hp = 8,5 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (10R5/8) la exterior și interior; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și brune, mică în suprafață și secțiune; fragment corp; decor: un registru de 14 linii paralele, orizontale, incizate; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară pe interior; Berciu 1957, Pl. II/10 (**Pl. XII/11; Pl. XV/11**).

12. Oală; Cx 1; nr. inv. prv. 201/d; Hp = 3,8 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (2.5YR6/8) la exterior și brună închisă la interior; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și brune, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: un registru de linii paralele, orizontale, incizate (**Pl. XII/12; Pl. XV/12**).

²⁸ Catalogul este structurat după următoarele criterii: număr curent; tip obiect; context arheologic; număr de inventar provizoriu; dimensiuni; descriere material; descriere obiect; decor obiect (după caz); analogii; particularitate; trimitere la planșe. Abrevieri folosite în acest catalog: Cx = complex arheologic; S = unitate de săpătură (secțiune), L = lungime; l = lățime; gr = grosime; Ø = diametru; Øb = diametru bază; Hp = înălțime păstrată; nr. inv. prv. = nr. inventar provizoriu

²⁹ Pentru redarea culorilor s-a folosit Munsell 1994.

13. Oală; Cx 1; nr. inv. prv. 201/e; Hp = 4 cm; pastă semi-grosieră, ardere oxidantă, de culoare roșcată (2.5YR7/8); conține incluziuni mărunte, albe, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: un registru de linii paralele, orizontale, incizate (**Pl. XII/13; Pl. XV/13**).

14. Oală; Cx 1; nr. inv. prv. 201/f; Ø = 1,2 cm; Hp = 1,7 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare gri închis (10YR4/1) la exterior, neagră la mijloc și interior; conține incluziuni mărunte, albe, mică în suprafață și secțiune; fragment buză; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară; Berciu 1957, Pl. II/1; Ioniță 2009, Pl. 10/1 (**Pl. XII/14; Pl. XV/12**).

15. Căldare; S. 580; nr. inv. prv. 208/g; Ø = 1,8 cm; Hp = 2,4 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (2.5YR6/8) la exterior și interior, gri închisă la mijloc și interior; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe, gri și brune, mică în suprafață și secțiune; fragment buză; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară; Ioniță 2009, Pl. 56/11 (**Pl. XII/15; Pl. XIV/15**).

16. Oală; Cx 3; nr. inv. prv. 203/a; Hp = 2,1 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare brun-deschis (10YR6/2); conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: două registre de linii paralele, orizontale, incizate; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară; (**Pl. XII/16; Pl. XV/16**).

17. Oală; Cx 3; nr. inv. prv. 202/a; Hp = 4,2 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (5YR6/6) la exterior și interior; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și gri, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: un registru de 14 linii paralele, orizontale, incizate; (**Pl. XII/17; Pl. XV/17**).

18. Oală; Cx 3; nr. inv. prv. 202/b; Øb = 1,6 cm; Hp = 2,1 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (5YR6/8) la exterior și interior, gri închisă la mijloc; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; Pl. (**Pl. XII/18; Pl. XV/18**).

19. Oală; Cx 3; nr. inv. prv. 202/c; Ø = 1,4 cm; Hp = 2,5 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare brună închisă (7.5YR3/4) la exterior și interior; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe, și gri, mică în suprafață și secțiune; fragment buză cu canelură pentru capac; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară; Cosma 1992, Pl. X/12; Țiplic, Cociș, Voișian 2004, 205, fig. 7/a; Ioniță 2009, Pl. 4/13; (**Pl. XII/19; Pl. XIV/19**).

20. Oală; Cx 3; nr. inv. prv. 202/d; Øb = 1 cm; Hp = 5,4 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare brună închisă (7.5YR3/4) la exterior, roșcată la interior, gri închisă la mijloc; conține

incluziuni mărunte și mijlocii, albe, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic (**Pl. XII/20; Pl. XV/20**).

21. Căldare; Cx 3; nr. inv. prv. 202/e; Ø = 3 cm; Hp = 5,1 cm, pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (5YR5/4) la exterior și interior, neagră în centru; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și gri, mică în suprafață și secțiune; fragment buză; Ioniță 2009, Pl. 40/15 (**Pl. XII/21; Pl. XIV/21**).

22. Oală; Cx 3; nr. inv. prv. 202/f; Ø = 1,9 cm; Hp = 5,2 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (2.5YR7/8) la exterior și interior, gri închisă la mijloc; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și gri, mică în suprafață și secțiune; fragmente buză și corp; decor: un registru de alveole și un registru de linii paralele, orizontale, incizate; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară; Horedt 1951, Pl. XIII/16; Berciu 1957, Pl. II/6; Țiplic *et alli* 2004, 205, fig. 7/f; Simina 1995, 483, fig. 3; Ioniță 2008, Pl. 14/4; Dumitrașcu, Rațiu, Dolea 2013, 115, Pl. XVII/30 (**Pl. XII/22; Pl. XIV/22**).

23. Căldare; Cx 3; nr. inv. prv. 202/g; Ø = 3 cm; Hp = 3,2 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare brună-gălbui (10YR7/4) la exterior și interior, neagră în centru; conține incluziuni mărunte, albe și gri, mică în suprafață și secțiune; fragment buză; Horedt 1951, Pl. XVI/14; Cosma 1992, Pl. XIII/2; Țiplic, Cociș, Voișian 2004, 205, fig. 7/g; Simina 1995, 486, fig. 6/2; Ioniță 2009, Pl. 51/Gr. 170; Dumitrașcu, Rațiu, Dolea 2013, 115, Pl. XVI/20; (**Pl. XII/23; Pl. XIV/23**).

24. Oală; Cx 3; nr. inv. prv. 203/b; Hp = 4,5 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (7.5YR7/8) la exterior și interior; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și gri, mică în suprafață și secțiune; fragment corp; decor: un registru de alveole și un registru de linii paralele, orizontale, incizate; particularitate: fragmentul prezintă urme de ardere secundară; Berciu 1957, Pl. II/8; Țiplic, Cociș, Voișian 2004, 205, fig. 7/f; Simina 1995, 485, fig. 5; Dumitrașcu, Rațiu, Dolea 2013, 115, Pl. XVII/30; (**Pl. XII/24; Pl. XV/24**).

25. Oală; Cx 3; nr. inv. prv. 203/c; Hp = 4,6 cm, pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (7.5YR7/6) la exterior și interior; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și gri, mică în suprafață și secțiune; fragment nedeterminabil tipologic; decor: un registru de patru linii paralele, orizontale, incizate; (**Pl. XII/25; Pl. XV/25**).

26. Oală; Cx 3; nr. inv. prv. 203/d; Hp = 4 cm; pastă semigrosieră, ardere reducătoare, de culoare roșcată (2.5YR5/8) la exterior și interior, gri deschis la mijloc; conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și gri, mică în suprafață și secțiune; fragment corp; decor: două registre de linii paralele, orizontale, incizate; Simina 1995, 485, fig. 5 (**Pl. XII/26; Pl. XIV/26**).

27. Os de animal, nears, Cx 1, Lp = 0,117 m; *Bos taurus* – fragment de mandibulă, fără dinți; subadult/adult (Pl. XIII/27).

28. Os de animal, nears, Cx 3, Lp = 0,036 m; *Sus domesticus* – zona unghiului mandibular (Pl. XIII/28).

29. Os de animal, nears, Cx 3, Lp = 0,054 m; *Sus domesticus* – neurocraniu, zona temporală (Pl. XIII/29).

30. Os de animal, ars, Cx 3, Lp = 0,043 m, *ovicaprin* – metapod diafiză; subadult/adult (Pl. XIII/30).

31. Os de animal, nears, Cx 1, Lp = 0,052 m; *Bos taurus* – tibie distală în curs de epifizare ≈ 2 ani (Pl. XIII/31).

32. Fragment de rășniță, Cx 1, nr. inv. 201/g, Lp = 0,135 m; lp = 0,102 m; gr = 0,055 m; (Pl. XIII/32).

33. Fragment de rășniță, Cx 3, nr. inv. 203/e, Lp = 0,069 m, lp = 0,057 m; gr = 0,037 m; (Pl. XIII/33).

34. Fragment de cărămidă, Cx 1, nr. inv. 201/h Lp = 0,165 m, lp = 0,16 m; gr = 0,045 m; (Pl. XIII/34).

BIBLIOGRAFIE

- Anghel 1968 Ghe. Anghel, Noi descoperiri arheologice în legătură cu așezarea feudală timpurie de la Alba Iulia, *Apulum*, VII/1, p. 469–481
- Anghel, Ciugudean 1987 Ghe. Anghel, H. Ciugudean, Cimitirul feudal timpuriu de la Blandiana, *Apulum*, XXIV, 1987, p. 179–196
- Berciu 1957 I. Berciu, Descoperiri din epoca feudală timpurie în raionul Alba Iulia, *MCA*, IV, 1957, p. 335–361
- Borș et alli 2013a Corina Borș, Luciana Irimuș, V. Rumega, S. Dobrotă, C. Rișcuța, Un nou sit de tip Basarabi. Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice preventive la Tărtăria–Podu Tărtăriei vest (campania 2012), *CA*, XX, 2013, p. 9–102
- Borș et alli 2013b Corina Borș, S. Dobrotă, Luciana Irimuș, V. Rumega, C. Rișcuța, Tărtăria, com. Săliște, jud. Alba, Punct: Podul Tărtăriei vest/Valea Rea (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 7, km 14+100–14+540), *CCA* 2013, p. 232–234
- Bulzan, Marta 2010 S. Bulzan, D. Marta, Mișca. O așezare dispărută și descoperirile arheologice de la Oradea “Sere”, *Crisia*, Muzeului Țării Crișurilor din Oradea, 40, Oradea, 2010, p. 81–94
- Cosma 1992 C. Cosma, Ceramica prefeudală și feudală timpurie de la Orșova, *Eph. Nap.*, II, 1992, p. 231–236
- Crișan 2011 I. H. Crișan, Considerații cu privire la prezența pecenegilor în Crășana, *Crisia*, Muzeului Țării Crișurilor din Oradea, 41, Oradea, 2011, p. 97–111
- Damian et alli 2012 P. Damian, I. Bocan, E. Dumitrașcu, D. L. Ene, S. Ene, M. Streinu, 156. Autostrada Orăștie–Sibiu, Lot 1 (Orăștie–Sebeș), km 00+000–24+110, jud. Hunedoara, Alba (diagnostic arheologic), *CCA* 2012, p. 280
- Damian et alli 2013a P. Damian, D. Vleja, F. Munteanu, N. Stoica, Mihaela Simion, P. Petcu, A. Heroiu, Tărtăria, com. Săliște (jud. Alba), Punct: Podul Tărtăriei est (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 8, km 15+100–15+350), *CCA* 2013, p. 235–236
- Damian et alli 2013b P. Damian, I. Bocan, D. Vleja, Mădălina Voicu, C. Cristescu, C. D. Țuțuiianu, Pianu de Jos, com. Pianu (jud. Alba), Punct: Lunca Pârâului (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 9, km 20+550–20+870), *CCA* 2013, p. 223–224
- Diaconu 1956 P. Diaconu, Cu privire la problema căldărilor de lut în epoca feudală timpurie (sec. X–XIII), *SCIV*, VII, 3–4, 1956, p. 421–439
- Dumitrașcu, Rațiu, Dolea 2013 E. Dumitrașcu, A. Rațiu, Alexandra Dolea, Cercetări arheologice preventive la Balomiru de Câmp (jud. Alba), *CA*, XX, 2013, p. 103–140.
- Horedt 1951 K. Horedt, Ceramica slavă din Transilvania, *SCIV*, II, 1951, 2, p. 189–232
- Ioniță 2009 A. Ioniță, *Așezarea din secolele XII–XIII de la Bratei*, Sibiu, 2009
- Lukacs 1984 A. Lukacs, Observații privind răspândirea căldărilor de lut pe teritoriul României, *SCIVA*, 35, 1984, 4, p. 320–330
- Munsell 1994 Munsell Soil Color Charts, New Windsor, NY, 1994
- Orghidan 1969 N. Orghidan, *Văile transversale din România. Studiu geomorfologic*, București, 1969

- Popa 1988 R. Popa, *La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului*, București, 1988
- Rep AB 1995 V. Moga, H. Ciugudean, *Repertoriul arheologic al județului Alba, Bibliotheca Musei Apulensis*, II, Alba Iulia, 1995
- Simina 1995 N. M. Simina, Feudalismul timpuriu pe teritoriul comunei Vințu de Jos, *Apulum*, 32/1, 1995, p. 473–488
- Simion *et alli* 2014 Mihaela Simion, D. Vleja, R. Petcu, A. Heroiu, Florela Vasilescu, N. Stoica, Contribuții la cunoașterea epocii romane pe valea Mureșului mijlociu. Cercetări arheologice preventive în situl de la Tărtăria II, com. Săliște, jud. Alba, CA, XXI, 2014, p. 211–258
- Tufescu 1974 V. Tufescu, *România. Natură, om, economie*, București, 1974
- Țiplic, Cociș, Voișian 2004 I. M. Țiplic, S. Cociș, V. Voișian, Descoperiri medievale timpurii în Cluj-Napoca, str. V. Deleu, *Revista Bistriței*, XVIII, Cluj-Napoca, 2004, p. 195–208

LISTA ILUSTRAȚIEI

- Pl. I. 1.** Localizarea punctului km 15+550 pe traseul autostrăzii A1. Orăștie – Sibiu, lot. 1, Orăștie–Sebeș (km 0–24+110); **2.** Imagine de ansamblu asupra unităților de săpătură.
- Pl. II.** Planul general al zonei de la km 15+550 cu unitățile de săpătură (imagine orto Direcția Topografică Militară, ediția 2010–2012, scara (1:5000).
- Pl. III.** Planul general al cercetării arheologice din punctul km 15+550.
- Pl. IV.** Complexul nr. 1, plan și profil.
- Pl. V.** Complexul nr. 2, plan și profil.
- Pl. VI.** Complexul nr. 3, plan și profil.
- Pl. VII.** Complexul nr. 1, fotografii grund (1) și profil (2).
- Pl. VIII.** Complexul nr. 1, fotografii vatră: **1.** Jumătatea de SV; **2.** Jumătatea de NE.
- Pl. IX.** Complexul nr. 2, fotografii: grund (1) și profil (2).
- Pl. X.** Complexul nr. 3, fotografii: grund (1) și profil (2).
- Pl. XI.** Complexul nr. 3, fotografii: profil sud (1), cuptor (2).
- Pl. XII.** Fragmente ceramice: oale, tigăi (fotografii).
- Pl. XIII.** Material arheologic: fragmente de rășniță, fragment de cărămidă, oase de animale (fotografii)
- Pl. XIV.** Fragmente ceramice (desene).
- Pl. XV.** Fragmente ceramice (desene).

LIST OF ILLUSTRATION

- Pl. I. 1:** Location of the spot km 15+550 along the A1 highway route. Orăștie – Sibiu, sector 1, Orăștie–Sebeș (km 0–24+110); **2:** Overview of the area of interest.
- Pl. II.** General plan of the excavation units at km 15+550 (ortho image of the Directorate of Military Survey, 2010–2012 edition, scale 1:5000).
- Pl. III.** General plan of the archaeological excavation at km 15+550.
- Pl. IV.** Complex no. 1, plan and profile.
- Pl. V.** Complex no. 2, plan and profile.
- Pl. VI.** Complex no. 3, plan and profile.
- Pl. VII.** Complex no. 1, photo: plan (1) and profile (2).
- Pl. VIII.** Complex no. 1, photo hearth: **1.** South-West half; **2.** North-East half.
- Pl. IX.** Complex no. 2; photo: plan (1) and profile (2).
- Pl. X.** Complex no. 3; photo: plan (1) and profile (2).
- Pl. XI.** Complex no. 3; photo: south-west profile (1) and dwelling's oven (2).
- Pl. XII.** Pottery sherds: pots, clay pans (photo)
- Pl. XIII.** Archaeological material: grinder fragments, brick fragment, animal bones (photo).
- Pl. XIV.** Pottery sherds: pots, clay pans (drawings).
- Pl. XV.** Pottery sherds: pots (drawings).

EMIL DUMITRAȘCU, SILVIU ENE, MARIUS STREINU
Muzeul Național de Istorie a României
emildumitrascu@yahoo.it
ene_silviu19@yahoo.com
marius.streinu@gmail.com

1

2

Legendă:

secțiuni fără urme de intervenție antropică

secțiuni cu urme de intervenție antropică

zona mărită

axul autostrăzii

limita autostrăzii

limita de expropriere

Pl. IV

Legendă:

arătură

umplutură
Cx 2

sediment
galben lutos

sediment
galben deschis

A—B

ax desen
profil NV

m

Pl. VI

1

2

1

2

1

2

1

2

1

2

34

33

32

27

28

29

30

31